

## تاریخ روابط علمی شرق و اروپا

مبدء و منشاء تألیفات مهمه تاریخی و جغرافیائی مسلمانان همان کتب و مصنفات قرون نهم و دهم میلادی بوده است حتی بعد از استیلای مغول و تشکیل امپراطوری مهم در آسیا غالب تألیفات از مصنفات قرون مزبور اقتباس و تقلید میشده است.

در ایام ظهور مغول تجار مسلمان بوسیله ایلات صحرا نشین ترکستان با چینی ها ارتباط و آمد و شد داشتند استیلای مغول و افتتاح طریق ترکستان شرقی مورث اختلاط و امتزاج تمدن آسیای غربی و آسیای مرکزی گردید بعبارة اخری مسلمانان و چینیان به اصول زندگانی یکدیگر آشنا شدند ولی استفاده کلی نصیب مسلمانان گردید

در ابتدای قرن چهاردهم میلادی کتاب بی نظیر گران بهائی راجع بتاریخ عمومی دنیا در ایران تألیف گردید کتاب مزبور موسوم به مجموعه رشیدی و تألیف رشید الدین میباشد که در فن خویش از تألیفات نفیسه است در مجموعه رشیدی علاوه بر قضایای مهمه اسلامی و قبل از اسلامی طوایف آسیای غربی راجع به مغول چینیان و هندوها نیز تحقیقات کاملی بعمل آمده است حتی اطلاعات مفیدی در خصوص اروپای غربی میتوان از کتاب مزبور بدست آورد رشیدالدین بطوریکه خود تصریح نموده در تألیف مجموعه منفرداً اقدام نکرده است بلکه بمساعدت عده از دانشمندان تالیف مزبور خاتمه یافته است که از آنجمله دو نفر دانشمند چینی یکسفر راهب بودائی کشمیری و چند نفر تاریخ نویس مغول بوده اند ظاهراً معلومات رشید الدین در قسمت

تاریخ اروپا در اثر استفاده از یکنفر راهب فرانسوی جمع آوری شده بود رشیدالدین تحقیقاتی نیز راجع به جغرافیای دنیا کرده و ضمیمه تاریخ خویش نموده بود متأسفانه مجموعه جغرافیای وی از بین رفته و بدست ما نرسیده است البته طرق مهمه تجارنی و ارتباط موجوده دنیای آن روز کاملاً در آن قسمت مشروح بوده است .

دیگر از مزایای تاریخ رشیدالدین آنکه مانند تالیفات ابن خلدون و بر عکس سایر تالیفات مسلمانان از هرگونه تعصب مذهبی و حس طرفداری منزّه است بلکه حقایق تاریخی را مانند يك مورخ بیطرف برشته تحریر در آورده است از مطالعه کتب مزبوره معلوم میگردد که حتی بعد از استیلای مغول فکر ایجاد و ابداع علوم در ممالک اسلامی موجود بوده است ولی نظر بسوء تصادفات تاریخی و انقلابات متوالیه افکار مزبوره بطوریکه باید و شاید نشو و نمو نمودند باری حملات ایلات صحرائشین آسیای وسطی و انقلابات سیاسی و منازعات مذهبی سنی و شیعه و توحید اصول تعلیم و تربیت عالم اسلامی و تغییر خطوط تجارنی دنیا بواسطه کشف امریکا و افتتاح طرق بحری هند و اروپا - کلیه این جهات موجبات انتشار تمدن اسلامی را فراهم نمود و زود تر از سایر اقوام عالم ساکنین اروپای غربی وارث تمدن و تربیت پراکنده اسلامی شدند

در ایام خلفاء توجه اروپائیان در مشرق فقط بفرسطين بود وعده از زوار مسیحی برای زیارت اراضی مقدسه بفرسطين آمده سفرنامه های مختصری محدود بموضوعات مذهبی مینکاشتند تااواسط قرن دوازدهم اطلاعات دانشمندان قرون وسطی اروپا در قسمت شرق منحصر بهمان

سفرنامه ها بوده و اطلاعات مبسوط دیگری نداشتند قبل از تأسیس جمهوری های بحری ایتالیائی تجارت شرق و اروپا تماماً در دست یهودیان اداره میشد و بالطبع قوم بنی اسرائیل یگانه رابط و مترجم معلومات شرقی اسلامی نزد اروپائیان بشمار میامدند .

جنگهای صلیبی این در بسته را مفتوح نمود اروپائیان کاملاً به شرق و ممالک آسیا پا کشا شدند و در فلسطین تأسیس امارت کوچکی نمودند اقامت اروپائیان در اراضی مفتوحه اسلامی آذن را با علوم و افکار مسلمانان آشنا کرد از این گذشته اروپائیان بخوبی میدانستند که علاوه بر کلیسای یونان و لائین کلیسای دیگری نیز در شرق موجود میباشد که مرکز آن در سوریه بوده و اتباع آن کلیسا بفرق مختلفه مانند یعقوبی ها و نساطره و ملیکیان و غیره تقسیم میشدند و هر کدام دارای عقیده مخصوصی بوده فرقه دیگر را بطرود میدانستند شدت منازعات مذهبی و کثرت اختلافات فرق مختلفه مسیحی مقیم سوریه را باطراف پراکنده نمود از آنجمله یعقوبی ها و نساطره بایران رو آور شدند قبل از این دوطبقه سابقاً نیز اقوام مسیحی در ایران سکونت داشتند یعقوبیان جدید الورد ایران بارامنه ملحق شده و نساطره بسایر اقوام مسیحی مقیم ایران پیوستند این اقوام مسیحی بعنوان تبلیغ و تجارت باطراف آسیای شرقی وسطی عبور و مرور نمودند اقوام مسیحی مهاجر شرق ایران همینکه خود را بین مسلمانان محصور یافته و از هر سمت مخاطرات شدید احساس نمودند فوراً منازعات سابقه را کنار نهاده با یکدیگر ائتلاف نمودند و برای مسافرت باقصی نقاط شرقی از هیچگونه توحید مساعی مضایقه نکردند و تمام هم خویش را بتوسعه دایره تبلیغی و تجارنی مصروف

کردند نساطره از سایر اقوام مسیحی بیشتر در امر مسافرت و دریا نوردی پیشقدم بوده اند چنانچه در قرن هفدهم میلادی کتاب مذهبی بزبان چین و سوریه در شهر سیانفو از بلاد چین پدید آمد که تاریخ تحریر آن ۷۸۱ میلادی بوده است بنا بر این نساطره در آنموقع از راه دریا برای تبلیغ و غیره بچین عزیمت نموده بودند

باری از یکطرف مسلمانان غربی آسیا با مسیحیان در جنگ و جدال بودند از طرف دیگر ایلات وحشی آسیای مرکزی بممالک اسلامی آسیای شرقی حمله آور شدند مسیحیان مقیم شرق آسیا فوراً موقع را غنیمت شمرده رفقای غربی خود را از بلایای وارده بر مسلمانان آگاه ساخته در سنه ۱۱۴۵ میلادی اسقف بزرگ سوریه بمسیحیان اروپا اطلاع داد که پادشاهی مسیحی از قسمت ممالک شرقی اسلامی بنام یوحنا ظهور نموده و برای حمایت از امارت مسیحی فلسطین بدان سمت مترجه است بدیهی است فرمان روایان مسیحی اروپا با کمال بشاشت این خبر را تلقی نموده مہیای ایجاد روابط با پادشاه همکیش خود شدند ماخذ این انتشارات ظاهراً شکست سلطان سنجر در سنه ۱۱۴۱ میلادی از طایفه قره خطائیان بوده است بر طبق تحقیقات تاریخی در آنموقع زد و خورد داخلی بین دو دسته از چینیان واقع گردیده بود دسته مغلوب از حدود چین خارج شده بطرف ممالک اسلامی حمله ور شدند سلطان سنجر سلجوقی با آنان مواجه گردید و پس از چندین جنگ خونین در محلی مجاور سمرقند مغلوب چینیان شد این طایفه که بین مورخین اسلامی بقره خطائیان مشهورند قسمتی از ممالک اسلامی را تصاحب نموده و تا نواحی بحر خزر قلمرو خود را ادامه دادند در قسمت آسیای مرکزی این موقع اولین مرتبه بود

که ممالک اسلامی آنحدود بدست فاتحین غیر مسلمان افتاد و حال آبا  
ارتباط فاتحین جدید با مسیحیان آن نقاط چه بوده و آیا دیانت مسیح  
در میان قره خطائیان چه موقعی را احراز کرده بود از قضایای تیره  
تاریخ مییاشد و تا کنون اطلاعات روشنی در این موضوعات معلوم  
نشده است وجود عناصر مسیحی درین آن اقوام از مسائل محققه مییاشد

علی جواهر الکلام

تلخیص و ترجمه از کتاب

История изучения Востока в Европе и России

چون بفرزند صناعتی از صناعات آموخته شود او را بکسب و  
تعیش بدان فرمایند تا چون حلاوت اکتساب بیابد آنرا باقصی الغایات  
برساند و نیز بر طالب معیشت و تکفل امور آن قادر و ماهر شود چه  
اکثر اولاد اغنیا که بشروت مغرور باشند از صناعات و آداب محروم  
مانند و بعد از انقلاب روزگار در مذلت و درویشی افتند

اخلاق ناصری - خواجه طوسی